УДК 338.4.379.8
DOI: https://doi.org/10.32782/2415-3583/42.18

Марченко О.А.
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки,
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4727-3183

Сальнікова М.В.
магістр економіки,
здобувачка ІІІ рівня вищої освіти (PhD)
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7950-3337

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті досліджено актуальні питання трансформації регіонального туристичного сектору в умовах масштабних безпекових і геополітичних криз та механізми відновлення ефективного функціонування та сталості подієвого туризму зокрема. Ідентифіковано специфічні безпекові ризики, пов'язані з мінуванням територій та зміною екологічного профілю регіону. Обґрунтовано оригінальну багаторівневу архітектуру організаційно-економічних механізмів. Визначено пріоритетні стратегічні напрями трансформації подієвого туризму в Запорізькій області, серед комеморативний і меморіальний туризм, мілітарна безпекова просвіта, гібридні та повністю діджиталізовані формати заходів, а також ревіталізація пошкоджених промислових просторів через проведення екологічних та архітектурних форумів.

Ключові слова: *подієвий туризм, повоєнне відновлення, організаційно-економічний механізм, регіональна трансформація, прифронтові території, Запорізька область, діджиталізація, меморіалізація.*

Постановка проблеми. Сучасна архітектура світової індустрії туризму дедалі частіше зазнає радикальних трансформацій під впливом глобальних та локальних криз геополітичного, безпекового та соціально-економічного характеру. Для України екзистенційним викликом сучасності стала повномасштабна військова агресія росії, яка призвела до катастрофічних руйнувань промислового, логістичного та культурно-гуманітарного потенціалу цілої низки регіонів.

Найбільш уразливими у цьому контексті опинилися прифронтові території, серед яких Запорізька область посідає одне з критичних місць через часткову тимчасову окупацію, безпосередню близькість до зони бойових дій та регулярні руйнування критичної й цивільної інфраструктури. Зазначені чинники зумовили фактично повну неможливість функціонування регіонального туристичного ринку, який у довоєнний період демонстрував стійку динаміку зростання та виступав важливим драйвером наповнення місцевих бюджетів.

Особливо гостро деструктивний вплив війни позначився на подієвому туризмі Запорізького краю. Цей сегмент традиційно базувався на унікальній історико-культурній спадщині регіону, козацьких традиціях острова Хортиця, масштабних індустріальних, етнічних та гастрономічних фестивалях, які щороку залучали тисячі внутрішніх та іноземних відвідувачів. Наразі традиційні моделі організації подієвого туризму повністю втратили свою життєздатність через тотальні безпекові ризики, мінування територій, руйнацію ключових локацій, окупацію ресурсних територій та міграційні процеси.

Зв'язок цієї проблеми з важливими практичними завданнями полягає у необхідності пошуку нових шляхів економічного зростання для депресивних територій на етапі їхнього майбутнього відновлення. Адже у процесі довгострокової повоєнної трансформації саме подієвий туризм здатний виступити ефективним інструментом швидкої ревіталізації локальної економіки, інструментом залучення інвестицій, стимулювання малого й середнього бізнесу, а також концептуального переформатування іміджу Запорізької області на безпечний, інноваційний та інтегрований у європейський простір регіон.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному переосмисленні сутності та функцій подієвого туризму як специфічного антикризового інструменту повоєнного відродження прифронтових та деокупованих територій. За результатами дослідження нами пропонується відійти від класичного сприйняття івент-туризму як суто розважальної індустрії та переорієнтувати його на рейки меморіалізації, мілітарної спадщини, патріотично-просвітницьких заходів та

© Марченко О.А., Сальнікова М.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

цифрових (гібридних) форматів, адаптованих до жорстких вимог безпеки.

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених загальним питанням сталого розвитку туризму та антикризового менеджменту, поза увагою дослідників залишається низка специфічних аспектів.

Невирішеними аспектами загальної проблеми є відсутність чітких організаційно-економічних механізмів адаптації туристичної сфери до умов просторової та господарської реструктуризації постраждалих, внаслідок війни, регіонів.

Потребують теоретичного обґрунтування та прикладного моделювання фінансово-інвестиційні, інституційні, безпекові та маркетингові механізми, які б дозволили ефективно об'єднати зусилля держави, міжнародних донорів і приватного сектору для реанімації подієвого туризму Запорізької області. Вирішення цих завдань дозволить сформувати надійне підґрунтя для стратегічного планування та практичного втілення програм повоєнного відновлення регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічний фундамент дослідження процесів відновлення та стратегічного планування у сфері туризму формується на перетині кількох наукових дискурсів: концепцій сталого розвитку територій, антикризового менеджменту в індустрії гостинності та теорії подієвого маркетингу. Аналіз сучасного наукового доробку свідчить про значний інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних учених до зазначеної проблематики, водночас характер наукових пошуків суттєво відрізняється залежно від географічного та геополітичного контексту досліджень.

У вітчизняній науковій думці вагомий внесок у дослідження індустрії подієвого туризму та його регіональної організації внесли такі вчені, як М. Мальська [1], В. Папп [2], С. Павлюк [3], М. Тонкошкур [4] та Ю. Головчук [5]. У своїх працях дослідники детально аналізують цифровізацію та інноваційні бізнес-моделі івент-індустрії, доводячи, що в умовах безпекових обмежень подієвий туризм має мігрувати у гібридні та просторово розподілені формати.

Питання антикризового управління, стійкості туристичного сектору та ревіталізації територій в умовах форс-мажорних обставин і воєнних дій стали предметом ретельного аналізу у працях К. Антонюк [6], Н. Цимбаленко [7]. Зокрема, українські дослідники активно аналізують збитки, завдані інфраструктурі, та наголошують на необхідності докорінної зміни парадигми державного регулювання галузі.

Питання загальної економічної резильєнтності та стратегічних пріоритетів реанімації туристичної галузі України в повоєнний період перебувають у центрі уваги таких дослідників, як Б. Данилишин [8], Ю. Миронов [9]. У їхніх працях наголошується, що класичні інструменти стратегічного планування втратили свою детермінованість.

Трансформація подієвого туризму та просторове переформатування ринків у кризових умовах активно досліджуються у роботах Г. Михайліченко [10], Р. Дяченко [11], Л. Безручко [12] та Л. Ковальська [13] у своїх працях детально аналізує цифровізацію та інноваційні бізнес-моделі івент-індустрії, доводячи, що в умовах безпекових обмежень подієвий туризм має мігрувати у гібридні та просторово розподілені формати.

Зарубіжна наукова спільнота має тривалу традицію дослідження подієвого туризму як автономного та високоефективного економічного феномену. Фундаментальні концепції подієвого туризму та його стратегічного планування закладені у працях Д. Гетца (Donald Getz) [14] та С. Пейджа (Stephen Page) [14]. Вони розглядають івенти не лише як інструмент залучення одноденних туристів, а як потужний каталізатор просторового розвитку, ребрендингу міст та подолання фактора сезонності. У контексті мети нашої статті особливу цінність становлять сучасні праці іноземних фахівців, присвячені «туризму в зонах конфлікту» (conflict tourism) та відновленню дестинацій після масштабних катастроф (dark tourism, post-disaster recovery), серед яких варто виділити дослідження Б. Річі (Brent Ritchie) [15] та Р. Шарплі (Richard Sharpley) [16].

Таким чином, у наявних наукових джерелах відсутній цілісний підхід до формування організаційно-економічних механізмів, які б інтегрували інструменти цифровізації, державно-приватного партнерства та безпекового менеджменту для відновлення подієвого туризму на етапі повоєнної трансформації конкретного індустріально-аграрного регіону.

Мета статті. Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування організаційно-економічних механізмів відновлення та визначення пріоритетних стратегічних напрямів розвитку подієвого туризму Запорізької області у координатах повоєнної регіональної трансформації та просторової реструктуризації господарського комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабна військова агресія та тимчасова окупація значної частини Запорізької області зумовили безпрецедентну за своїми масштабами кризу регіональної індустрії туризму. Запорізький регіон, який у довоєнний період посідав провідні позиції в індустріально-аграрному секторі України, одночасно володів потужним і самобутнім рекреаційно-туристичним потенціалом [17].

Головними драйверами цього сектору виступали унікальні природні рекреаційні ресурси узбережжя Азовского моря (Бердянськ, Кирилівка, Приморськ), історико-археологічні об'єкти (Національний заповідник «Хортиця», Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила»), а також потужний сектор промислового туризму (екскурсії на підприємства «Запоріжсталь», ДніпроГЕС). Саме на цьому фундаменті в області активно еволюціонував подієвий туризм (event tourism), перетворюючись із допоміжного елемента інфраструктури на самостійну галузь регіональної спеціалізації.

Документальний та аналітичний моніторинг поточної ситуації свідчить, що внаслідок бойових дій та геополітичних змін територіальна структура подієвого туризму області зазнала повної деструкції [2]. На заваді функціонуванню галузі стали три ключові чинники: тимчасова втрата контролю над курортними дестинаціями Азовського узбережжя, Кам'яною Могилою, фестивальними магнітами Мелітополя, Бердянську, Приморська тощо, безпосередня близькість обласного центру та прилеглих районів до лінії фронту, а також

постійні обстріли критичної, логістичної та цивільної інфраструктури. Це призвело до того, що класичний подієвий туризм у регіоні не має можливості належного функціонування.

Деструктивний вплив воєнних дій виявився у кількох вимірах. Перший вимір – інфраструктурний. Масштабних руйнувань та пошкоджень зазнали готельно-ресторанні комплекси, локації проведення масових заходів, транспортні артерії та об'єкти культурної спадщини [18]. Особливо уразливим виявився острів Хортиця – сакральний центр українського козацтва та головний майданчик для проведення масштабних етнографічних, музичних та історичних фестивалів (Всеукраїнський козацький фестиваль «Покрова на Хортиці»). Через постійну загрозу ракетних та дронових ударів, а також статус прифронтової зони, доступ до багатьох об'єктів заповідника суттєво обмежений, а проведення будь-яких масових заходів просто неба повністю заборонене з міркувань безпеки.

Другий вимір деструкції – демографічний та кадровий. Масове вимушене переміщення населення, релокація бізнесу та мобілізаційні процеси призвели до гострого дефіциту кваліфікованих кадрів в індустрії гостинності та івент-менеджменту в Запорізькій області.

Більшість провідних агенцій, гідів, експертів з анімації та менеджерів культури або виїхали за межі регіону та країни, або змінили сферу діяльності. Це спричинило розрив сталих організаційних та маркетингових ланцюгів, які формувалися роками. Локальні туристичні оператори та агенції або ліквідовані, або перебувають у стані вимушеного заморожування операційної діяльності [11].

Третій вимір – фінансово-економічний. Повне припинення туристичних потоків спричинило катастрофічне падіння доходів місцевих бюджетів від туристичного збору та супутніх податкових надходжень (сфера громадського харчування, торгівля сувенірами, пасажирський транспорт, готельне господарство). Капітальні інвестиції у туристичну сферу регіону з боку приватних інвесторів наразі дорівнюють нулю через надвисокі безпекові ризики та відсутність дієвих інструментів страхування воєнних ризиків [3]. Державне фінансування галузі також мінімізоване, оскільки всі наявні ресурси бюджету спрямовуються на потреби оборони та підтримку життєзабезпечення критичної інфраструктури.

Результати експертних панелей та бачення представників локальних органів самоврядування та бізнесу дозволяють констатувати, що повернення до довоєнної моделі розвитку подієвого туризму в Запорізькій області є неможливим.

Навіть після повної деокупації територій та стабілізації безпекової ситуації регіон тривалий час стикатиметься із наслідками мінування територій (зокрема, лісових масивів Хортиці та узбережжя водойм, деокупованих територій тощо), руйнування Каховського водосховища (що докорінно змінило гідрологічний та ландшафтний профіль регіону) та психологічними травмами суспільства. Відтак, виникає об'єктивна потреба у розробці та впровадженні якісно нової парадигми відновлення та резильєнтності подієвого туризму, яка базується на гнучких організаційно-економічних механізмах та враховує процеси глобальної регіональної трансформації.

Для успішного реанімування та подальшої розбудови подієвого туризму в Запорізькій області за умов повоєнної просторової та господарської реструктуризації пропонується багаторівнева архітектура організаційно-економічних механізмів [8]. Цей механізм є цілісною системою, що інтегрує інституційні, фінансово-інвестиційні, безпекові та цифрові інструменти, взаємодія яких дозволить забезпечити синергетичний ефект у процесі ревіталізації дестинації. Кожен із зазначених блоків виконує специфічні функції та адаптований до реалій управління прифронтовими та депресивними територіями.

– Інституційний блок пропонованого механізму передбачає модернізацію системи державного регулювання та місцевого управління туристичною сферою. Першочерговим кроком має стати створення Регіонального агентства повоєнного розвитку туризму Запорізької області (із залученням представників обласної військової адміністрації, органів місцевого самоврядування, наукових установ, туристичного бізнесу та громадського сектору). Функціями цього органу мають стати координація розробки профільних програм відбудови, залучення грантових коштів та формування єдиної маркетингової стратегії регіону [12]. На рівні територіальних громад необхідно інтегрувати показники розвитку подієвого туризму до загальних Стратегій відновлення громад як інструменту стимулювання самозайнятості населення та відновлення соціальної згуртованості. Крім того, інституційне забезпечення має включати адаптацію локальних регуляторних актів (наприклад, спрощення процедур оренди комунального майна для проведення культурно-мистецьких заходів патріотичного та меморіального спрямування).

– Фінансово-інвестиційний блок спрямований на подолання гострого дефіциту капіталу в регіональній івент-індустрії. За умов обмеженості бюджетних ресурсів ключовим інструментом має стати залучення міжнародної технічної допомоги та грантів від закордонних фондів (зокрема, програм Європейського Союзу, USAID, UNESCO). Для активізації приватного капіталу пропонується впровадження моделей державно-приватного партнерства (ДПП) у відновленні зруйнованих об'єктів культурної та туристичної інфраструктури [1]. Наприклад, надання приватним інвесторам пільгових умов для створення івент-просторів або креативних хабів на базі пошкоджених промислових чи комунальних об'єктів (ревіталізація просторів). Важливим економічним важелем є також розробка спеціальних регіональних програм пільгового кредитування (у межах державних програм типу «Доступні кредити 5-7-9%») для представників мікро- та малого бізнесу, які створюють супутній продукт для подієвого туризму (виготовлення сувенірів, локальний кейтеринг, логістичні послуги). Особливе місце у цьому блоці має посісти механізм страхування воєнних ризиків для організаторів заходів та інвесторів, що має реалізуватися через створення спеціального державного або міжнародного пулу гарантій [9].

– Безпековий блок є критично важливим і закладає фундамент для реалізації всіх інших управлінських рішень. Організаційно-економічний механізм

не може функціонувати без чітких безпекових протоколів [7]. Сюди належить обов'язкове інженерно-технічне облаштування місць проведення масових заходів захисними спорудами (модульними укриттями), розробка систем оперативного сповіщення та евакуації відвідувачів.

Безпековий аудит територій та сертифікація туристичних маршрутів (зокрема, на предмет мінної безпеки) мають стати обов'язковою передумовою для відновлення будь-яких офлайн-заходів [14]. Більше того, економічна складова цього блоку передбачає включення витрат на безпеку до базової собівартості туристичного продукту, що вимагатиме від держави запровадження певних субсидій або податкових пільг для компенсації цих витрат організаторам івентів на перших етапах відновлення дестинації.

– Цифровий блок покликаний мінімізувати фізичні та безпекові обмеження прифронтового регіону за допомогою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Він передбачає створення Єдиної цифрової платформи подієвого туризму Запорізької області, яка поєднуватиме функції віртуального туристично-інформаційного центру, маркетплейсу локальних івентів та бази даних для інвесторів. Важливим інструментом є оцифрування об'єктів культурної спадщини та створення віртуальних (VR/AR) турів (наприклад, віртуальні екскурсії Хортицею чи зруйнованими пам'ятками архітектури Запоріжжя), що дозволить підтримувати інтерес до дестинації навіть за умов жорстких фізичних обмежень для відвідування [5].

Економічний ефект цифрового блоку полягає у зниженні трансакційних витрат бізнесу, розширенні географії аудиторії (залучення онлайн-глядачів з усього світу) та формуванні інноваційного туристичного іміджу регіону [13].

Враховуючи глибинні трансформації, яких зазнав регіон, стратегічні напрями розвитку подієвого туризму Запорізької області мають базуватися на радикальному переосмисленні змісту та форматів туристичного продукту [19]. Традиційні довоєнні орієнтири на масовий рекреаційний та суто розважальний туризм мають бути замінені гнучкими, диверсифікованими та суспільно значущими напрямами, які відповідають сучасним запитам українського та світового соціуму. Найбільш пріоритетним стратегічним напрямом є розвиток комеморативного та меморіального подієвого туризму (commemorative tourism) [16]. Війна сформувала нову географію пам'яті, і Запорізька область як форпост української оборони володіє безліччю локацій, що демонструють героїзм та трагедію українського народу. Стратегічно важливим є створення меморіальних заходів, круглих столів, днів пам'яті та патріотично-просвітницьких форумів, присвячених подіям сучасної війни, захисникам Маріуполя та Запорізького напрямку, героїзму опіру українського народу на тимчасово окупованих територіях, трудовому подвигу працівників ДСНС та енергетиків (зокрема, у контексті захисту ДніпроГЕС та ЗАЕС).

Організація таких подій має відбуватися за суворими етичними стандартами, виключаючи елементи розважальності, та фокусуватися на національно-патріотичному вихованні, збереженні історичної правди та залученні міжнародної спільноти до процесів засудження агресії [20]. Такі заходи здатні залучити значні потоки внутрішніх туристів (науковців, волонтерів, родичів захисників, всіх постраждалих внаслідок бойових дій та окупації) та іноземних делегацій, журналістів і дослідників.

Другим напрямом виступає мілітарний подієвий туризм та заходи з безпекової просвіти. Після завершення бойових дій та проведення першочергового розмінування територій високий інтерес викликатимуть локації фортифікаційних споруд, місця відомих битв, ворожих катівень та виставки знищеної воєнної техніки [21]. У цьому контексті доцільно організовувати спеціалізовані подієві заходи: військово-патріотичні збори, тактичні навчання для цивільних, міжнародні безпекові форуми та виставки оборонних технологій. Організація масштабних міжнародних конференцій з питань глобальної безпеки та повоєнного відновлення безпосередньо у Запоріжжі дозволить залучити світову політичну та інтелектуальну еліту, що позитивно вплине на туристичний та готельний бізнес та супутню інфраструктуру міста, трансформуючи його імідж із прифронтового міста на глобальний центр безпекових дискусій.

Третім перспективним напрямом є розвиток діджиталізованого та гібридного подієвого туризму (hybrid event tourism) [10]. Зважаючи на те, що безпекові ризики у регіоні зберігатимуться тривалий час навіть після укладання миру, проведення великих фестивалів у традиційному форматі (з десятками тисяч глядачів на одній локації) є малоймовірним. Стратегічний вихід полягає у масштабуванні гібридних форматів, де обмежена кількість учасників присутня офлайн у безпечних локаціях (наприклад, у спеціально обладнаних підземних хабах чи захищених залах), а основна багатотисячна аудиторія бере участь онлайн через інтерактивні цифрові платформи.

Використання технологій доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальності дозволить створювати унікальні цифрові перформанси (наприклад, віртуальне відтворення козацьких боїв на Хортиці або діджитал-екскурсії індустріальними об'єктами міста), що відкриває нові можливості для монетизації туристичного продукту через продаж віртуальних квитків та залучення глобальних спонсорів.

Четвертим стратегічним напрямом є ревіталізація та трансформація індустріального подієвого туризму (industrial event tourism). Запоріжжя історично є великим промисловим центром, і довоєнний досвід проведення таких заходів як «Tourism Festival» чи екскурсій на промислові гіганти довів високу затребуваність цього напряму. У повоєнний період індустріальний подієвий туризм має отримати нове дихання через концепцію урбаністичного та екологічного відновлення [4].

Доцільно ініціювати проведення міжнародних архітектурних та урбаністичних хакатонів, екологічних форумів, виставок «зелених» технологій та альтернативної енергетики. Об'єктами для таких заходів мають стати простори підприємств, що зазнали пошкоджень і потребують переосмислення та екологічної модернізації [16]. Це дозволить залучити до Запоріжжя провідних світових науковців, інженерів, архітекторів, еколо-

гів та інвесторів, перетворюючи промислові руїни на майданчики для генерування інноваційних ідей відбудови України.

Реалізація запропонованих стратегічних напрямів вимагає від органів місцевого самоврядування гнучкості, проактивності та тісної взаємодії з усіма стейкхолдерами [6].

Інтеграція меморіальних, мілітарних, цифрових та індустріальних івентів у єдину регіональну дорожню карту дозволить Запорізькій області успішно пройти етап повоєнної трансформації, конвертуючи сучасні виклики та втрати у нові можливості для відновлення та сталого соціально-економічного розвитку територій.

Висновки. У дослідженні здійснено комплексне теоретико-методологічне узагальнення наукового доробку та запропоновано прикладне розв'язання важливого науково-практичного завдання щодо формування організаційно-економічних механізмів відновлення та визначення стратегічних напрямів розвитку подієвого туризму Запорізької області в умовах повоєнної регіональної трансформації. Проведене дослідження дозволяє сформулювати наступні основні висновки:

1. Теоретична адаптація концепцій.

– Доведено, що традиційні ринкові моделі подієвого туризму потребують докорінного переосмислення в умовах тривалої безпекової нестабільності та криз високої інтенсивності.

– Обґрунтовано необхідність зміни парадигми управління: від класичного сприйняття івент-туризму як суто розважальної індустрії до його трактування як стратегічного антикризового інструменту ревіталізації депресивних територій, соціально-психологічної реабілітації суспільства та комеморації історичних подій.

2. Оцінка деструктивного впливу війни.

Системний аналіз сучасного стану індустрії туризму Запорізької області зазнав повну руйнацію довоєнної територіально-господарської структури галузі. Виявлено три виміри деструкції:

– інфраструктурний (руйнування локацій та заповідних об’єктів);

– демографічно-кадровий (гострий дефіцит кваліфікованих менеджерів та івент-агенцій через міграційні процеси);

– фінансово-економічний (критичне падіння податкових надходжень, відсутність приватних інвестицій та заморожування операційної діяльності локального бізнесу).

3. Ідентифікація ризиків та бар’єрів.

На основі якісного аналізу та експертних оцінок ідентифіковано ключові специфічні бар’єри, що стримують реанімацію туристичної дестинації. Провідне місце серед них посідають перманентні безпекові загрози, високий рівень мінування потенційних туристичних локацій і прилеглих акваторій, руйнування логістичних ланцюгів та загальна інституційна невизначеність.

4. Багаторівнева архітектура механізмів.

Обґрунтовано та сформовано цілісну архітектуру організаційно-економічних механізмів відновлення подієвого туризму, яка інтегрує чотири взаємопов’язані блоки:

– інституційний (створення Регіонального агентства повоєнного розвитку туризму), фінансово-інвестиційний (залучення міжнародних грантів, моделі державно- приватного партнерства, програми;

– пільгового кредитування та страхування воєнних ризиків), безпековий (інженерне облаштування локацій укриттями, безпековий аудит і сертифікація маршрутів) та цифровий (діджиталізація спадщини, створення VR/AR продуктів та єдиного маркетплейсу).

5. Стратегічні напрями розвитку.

Визначено та деталізовано чотири перспективні траєкторії трансформації івент-індустрії Запорізької області:

– комеморативний та меморіальний туризм (дні пам’яті, патріотично-просвітницькі форуми);

– мілітарний подієвий туризм (безпекові хакатони, виставки техніки, міжнародні оборонні платформи);

– діджиталізований та гібридний туризм (онлайн-трансляції з інтерактивним залученням глобальної аудиторії);

– індустріальний еко-туризм (урбаністичні форуми та архітектурні конкурси з ревіталізації пошкоджених промислових просторів).

6. Управлінські рекомендації.

Розроблено прикладні рекомендації для органів місцевого самоврядування та державної влади щодо інтеграції запропонованих інструментів у загальну Стратегію розвитку Запорізької області та комплексні програми відновлення територіальних громад.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані підходи, механізми та рекомендації можуть бути безпосередньо використані під час розробки регіональних програм модернізації та планів відбудови прифронтових та деокупованих територій.

Перспективи подальших наукових досліджень пов’язані з розробкою математичних моделей оцінки економічної ефективності державно-приватного партнерства та резильєнтності подієвого туризму регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Мальська М., Бригілевич Г. Туристичний потенціал України в умовах повоєнного відновлення: геоекономічні аспекти. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 12 (22). DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-1673-1684

2. Папп В., Бошота Н. Роль подієвого туризму у регіональному розвитку країни. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. Вип. 3. № 4. С. 109–117. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.10

3. Павлюк С. Стан розвитку галузі туризму в умовах війни та перспективи відновлення. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-169

4. Тонкошкур М., Кравцова С. Проблеми та перспективи розвитку подієвого туризму в Україні. *Економіка і регіон*. 2024. Том 4. № 95. С. 112–118. DOI: https://doi.org/10.26906/eir.2024.4(95).3614

5. Головчук Ю., Худоба О., Боднар Р. Діджиталізація у сучасній індустрії туризму та гостинності: проблеми і перспективні напрями. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління.* 2023. № 8. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-12-03

6. Антонюк К. Особливості формування антикризового менеджменту туристичних підприємств України. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління.* 2024. Вип. 1(42). С. 54–60. DOI: https://doi.org/10.32782/easterneurope.42-8

7. Цимбаленко Н. Антикризове управління суб'єктами підприємництва сфери туризму в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми сталого розвитку.* 2026. Вип. 3. № 1. С. 135–141. DOI: https://doi.org/10.60022/3(1)-16S

8. Данилишин Б., Пилипів В., Обиход Г. Резильєнтність регіонів в контексті досягнення цілей сталого та відповідального споживання туристичних ресурсів: екологія, економіка та соціум. *Економіка та суспільство.* 2025. Вип. 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-105

9. Миронов Ю. Шляхи післявоєнного відновлення індустрії туризму в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2023. Вип. 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-71-09

10. Михайліченко Г., Лисяна В. Цифровізація підприємств туризму в умовах кризи. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* 2023. Вип. 1 (89). С. 91–105. DOI: http://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-1.89.07

11. Дьяченко Р., Кононенко Л. Івент-туризм: основні переваги і перспективи промоції. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2024. Вип. 49. С. 610–616. DOI: https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.921

12. Безручко Л., Біланюк В., Лозинський Р. Перспективи застосування «Маркетингу 5.0» в організації етнокулінарних подій. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-90

13. Ковальська Л., Пархоменко О. Цифровізація туристичної галузі України: реалії та перспективи. *Food Industry Economics.* 2026. Вип. 18. № 1. С. 121–129. DOI: https://doi.org/10.15673/fie.v18i1.3484

14. Getz D., Page S.J. Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events (4th ed.). Routledge. 2019. 576 p. DOI: https://doi.org/10.4324/9780429023002

15. Ritchie B.W., Jiang Y. Risk, crisis and disaster management in Hospitality and tourism: A comparative review. *International Journal of Contemporary Hospitality Management.* 2021. Volume 33. Issue 10. pp. 3465–3493. DOI: https://doi.org/10.1108/ijchm-12-2020-1480

16. Sharpley R., Stone, P.R. (Eds.). The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism. Channel View Publications. Bristol 2009. 288 s.

17. Марченко О., Сальнікова М. Методологічні аспекти ефективного оцінювання ресурсного потенціалу для розвитку подієвого туризму території. *Інфраструктура ринку.* 2025. Вип. 83. С. 155-158. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct83-27

18. Державне агентство розвитку туризму України. Публічний звіт Голови Державного агентства розвитку туризму України Наталі Табаки за 2025 рік. Київ: ДАРТ, 28 с. URL: https://tourism.gov.ua/blog/publichniy-zvit-golovi-derzhavnogo-agentstva-rozvitku-turizmu-ukrayini-natali-tabaki-za-2025-rik%20 (дата звернення: 03.09.2026).

19. Завідна Л. Стратегія повоєнного відновлення індустрії гостинності та туризму України. *Актуальні питання економічних наук.* 2024. № 5. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14532851

20. Табенська О. Меморіальний туризм як перспективний напрям післявоєнного туризму в Україні. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-91

21. Бут Т. Визначення проблем та повоєнного відновлення туризму в Україні, *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2024. Вип. 1. № 27. С. 32–43. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-1566/2024-1/27-03

References:

1. Malska M., Bryhilevych H. (2025). Turystychnyi potentsial Ukrainy v umovakh povoiennoho vidnovlennia: heoekonomichni aspekty. [Tourism potential of Ukraine in the conditions of post-war reconstruction: geo-economic aspects]. *Uspikhy i dosiahnennia u nautsi – Successes and Achievements in Science*, vol. 12 (22). DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-1673-1684

2. Papp V., Boshota N. (2024). Rol podiievoho turyzmu u rehionalnomu rozvytku krainy [The role of event tourism in the regional development of the country]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, vol. 3 (4), pp. 109–117. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.10

3. Pavliuk S. (2025). Stan rozvytku haluzi turyzmu v umovakh viiny ta perspektyvy vidnovlennia [State of development of the tourism industry in war conditions and prospects for recovery]. *Ekonomika ta Suspilstvo – Economy and Society*, vol. (72). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-169

4. Tonkoshkur M., Kravtsova S. (2024). Problemy ta perspektyvy rozvytku podiievoho turyzmu v Ukraini [Problems and prospects of event tourism development in Ukraine]. *Ekonomika i Rehion – Economics and Region*, vol. 4 (95), pp. 112–118. DOI: https://doi.org/10.26906/eir.2024.4(95).3614

5. Holovchuk Yu., Khudoba O., Bodnar R. (2023). Didzhytalizatsiia u suchasnii industrii turyzmu ta hostynnosti: problemy i perspektyvni napriamy [Digitalization in the modern tourism and hospitality industry: problems and prospective directions]. *Problemy Suchasnykh Transformatsii. Seriia: Ekonomika Ta Upravlinnia – Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, vol. (8). DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-12-03

6. Antoniuk K. (2024). Osoblyvosti formuvannia antykryzovoho menedzhmentu turystychnykh pidpryiemstv Ukrainy [Features of the formation of anti-crisis management of tourist enterprises of Ukraine]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: Economy, Business and Management*, vol. 1 (42), pp. 54–60. DOI: https://doi.org/10.32782/easterneurope.42-8

7. Tsymbalenko N. (2026). Antykryzove upravlinnia subiektamy pidpryiemnytstva sfery turyzmu v umovakh voiennoho stanu [Anti-crisis management of tourism business entities in the conditions of martial state]. *Aktualni problemy staloho rozvytku – Current Problems of Sustainable Development*, vol. 3 (1), pp. 135–141. DOI: https://doi.org/10.60022/3(1)-16S

8. Danylyshyn B., Pylypiv V., Obykhod H. (2025). Rezylientnist rehioniv v konteksti dosiahnennia tsilei staloho ta vidpovidalnoho spozhyvannia turystychnykh resursiv: ekolohiia, ekonomika ta sotsium [Resilience of regions in the context of achieving sustainable and responsible consumption of tourism resources: ecology, economy, and society]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. (71). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-105

9. Myronov Yu. (2023). Shliakhy pisliavoiennoho vidnovlennia industrii turyzmu v Ukraini [Ways of Ukraine's tourism industry post-war recovery]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences*, vol. (71). DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-71-09

10. Mykhailichenko H., Lysiana V. (2023). Tsyfrovizatsiia pidpryiemstv turyzmu v umovakh kryzy [Digitalization of tourism enterprises in crisis]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Institute of Trade and Economics*, vol. 1 (89), pp. 91–105. DOI: http://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-1.89.07

11. Diachenko R., Kononenko L. (2024). Ivent-turyzm: osnovni perevahy i perspektyvy promotsii [Ivent-tourism: advantages and prospects of the promotion]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku – Ukrainian culture: the past, modern ways of development*, vol. (49), 610–616. DOI: https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.921

12. Bezruchko L., Bilaniuk V., Lozynskyi R. (2025). Perspektyvy zastosuvannia "Marketynhu 5.0" v orhanizatsii etnokulinarnykh podii [Prospects for the application of "Marketing 5.0" in the organization of ethno-culinary events]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. (71). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-90

13. Kovalska L., Parkhomenko O. (2026). Tsyfrovizatsiia turystychnoi haluzi Ukrainy: realii ta perspektyvy [Digitalization of the tourism industry of Ukraine: realities and prospects]. *Food Industry Economics*, vol. 18 (1), pp. 121–129. DOI: https://doi.org/10.15673/fie.v18i1.3484

14. Getz D., Page S.J. (2019). Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events (4th ed.). Routledge. 576 p. DOI: https://doi.org/10.4324/9780429023002

15. Ritchie B.W., Jiang Y. (2021). Risk, crisis and disaster management in Hospitality and tourism: A comparative review. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, vol. 33 (10), pp. 3465–3493. DOI: https://doi.org/10.1108/ijchm-12-2020-1480

16. Sharpley R., Stone P.R. (Eds.). (2009). The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism. Channel View Publications. 228 p.

17. Marchenko O.A., Salnikova M.V. (2025). Metodolohichni aspekty efektyvnoho otsiniuvannia resursnoho potentsialu dlia rozvytku podiievoho turyzmu terytorii [The methodological aspects of the effective evaluation of the resource potential for the development of event tourism of the Territory]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, vol. (83), pp. 149–152. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct83-27

18. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy. Publichnyi zvit Holovy Derzhavnoho ahentstva rozvytku turyzmu Ukrainy Natali Tabaky za 2025 rik. Kyiv: DART, 2025. 28s. Available at: https://tourism.gov.ua/blog/publichniy-zvit-golovi-derzhavnogo-agentstva-rozvitku-turizmu-ukrayini-natali-tabaki-za-2025-rik%20 (accessed September 03, 2026).

19. Zavidna L. (2024). Stratehiia povoiennoho vidnovlennia industrii hostynnosti ta turyzmu Ukrainy [Strategy for the post-war recovery of Ukraine's hospitality and tourism industry]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk – Current issues of economic sciences*, vol. (5). DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14532851

20. Tabenska O. (2024). Memorialnyi turyzm yak perspektyvnyi napriam pisliavoiennoho turyzmu v Ukraini [Memorial tourism as a prospective direction of post-war tourism in Ukraine]. *Ekonomika ta Suspilstvo – Economy and Society*, vol. (59). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-91

21. But T. (2024). Identification of problems and post-war recovery of tourismin Ukraine. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, vol. 1 (27), pp. 32–43. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-1566/2024-1/27-03

Marchenko Oksana, Salnikova Maryna
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

RECOVERY MECHANISMS AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF EVENT TOURISM IN THE ZAPORIZHZHIA REGION WITHIN THE CONTEXT OF POST-WAR REGIONAL TRANSFORMATION

This article examines the transformation of the regional tourism sector under conditions of large-scale security and geopolitical crises, with particular emphasis on the mechanisms for restoring the effective functioning and long-term resilience of event tourism. The relevance of the study stems from the need to identify new instruments for the economic and social revitalization of Ukraine's frontline territories, particularly the Zaporizhzhia region, which has suffered severe infrastructural, demographic, and logistical losses as a result of Russia's full-scale military invasion. The findings reveal a three-dimensional pattern of the destructive impact of military hostilities on the region's event industry, encompassing the destruction of critical tourism infrastructure and event venues, acute labor shortages, and the suspension of business operations due to financial constraints. The study also identifies specific security challenges associated with landmine contamination and significant changes in the region's environmental conditions. The paper substantiates an original multi-level framework of organizational and economic mechanisms integrating institutional, financial and investment, security, and digital policy instruments. Particular attention is devoted to the introduction of war-risk insurance schemes and public-private partnership models as essential tools for attracting investment to economically distressed tourism destinations. The study identifies the principal strategic directions for the transformation of event tourism in the Zaporizhzhia region. These include the development of commemorative and memorial tourism, security-oriented military awareness and education initiatives, hybrid and fully digital event formats, and the revitalization of damaged industrial sites through environmental and architectural forums. The findings demonstrate that event tourism can serve as a cross-sectoral driver for the recovery of related branches of the local economy while contributing to the development of an innovative regional brand in international tourism and service markets. The practical significance of the research lies in the potential application of its findings by local self-government authorities and public administration bodies in designing comprehensive recovery programmes and strategic frameworks for the reconstruction of frontline and liberated territories.

Keywords: *event tourism; post-war recovery; organizational and economic mechanism; regional transformation; frontline territories; Zaporizhzhia region; digitalization; memorialization.*

JEL classification: O18, R11, Z32

Дата надходження статті: 12.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 09.10.2026
Дата публікації статті: 29.10.2026